

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

УДК 101:2-1(27)

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2025.59.1>

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ФІЛОСОФСЬКОГО СПАДКУ АНТІОХІЙСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФІЛОСОФУВАННЯ

Наталія Анацька, Ірина Кравченко, Вадим Пенюк

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
факультет соціології і права, кафедра філософії
просп. Берестейський, 37, 03056, м. Київ, Україна*

У представленому дослідженні висвітлено філософський спадок Антіохійської богословської школи і його вплив на становлення європейської філософії. Оскільки мислення антіохійців було теоцентричним, то провідним питанням було відношення філософії та релігії. Разом з тим, відбувалася трансформація релігійних ідей у філософські, які згодом знайшли своє втілення у християнській філософії антіохійців. Зазначено, що Антіохійську богословську школу, як напрям ранньої патристики з її вихідним християнським вченням відносять до часів апостола Павла. Творці новозавітних книг зазначають, що саме в Антіохії адепти Ісуса Христа уперше почали називати себе християнами. Існує переказування, що фундатором Антіохійської богословської школи був священник Дорофей Тирський, а одним з перших викладачів був відомий святий Лукіан Антіохійський. Виявлено, що частина речників Антіохійської школи були після смерті піднесені до рангу святих: Євстахій Антіохійський, Іоанн Антіохійський, Іоанн Златоустий, інші знані діячі спочатку були зачислені до лику святих, але після виявлення у них деяких єретичних думок, були виключені з цього рангу і посмертно відлучені від церкви, треті ж за життя були оголошені єретиками і засуджені соборними постановами. Тут слід сказати, що на долю релігійно-філософського вчення і догматів церкви єретики вплинули не менше, ніж ті діячі, яких церква зарахувала до лику св'ятих. Наше завдання постало у тому, щоб з'ясувати роль релігійних філософів Антіохійської школи у розвитку та становленні християнського богослов'я і середньовічної філософії.

Окремий акцент зроблено на вченні Аристотеля, яке стало основою філософії представників Антіохійської школи. Антіохійці першими взяли за основу філософську систему Аристотеля і за допомогою його вчення увійшли в середньовічну філософію з привнесенням свого морального вчення та християнських цінностей. А відтак, не відхід від світу, як учили олександрійські богослови, а практична боротьба зі злом за перемогу християнських цінностей і було основним змістом морального вчення антіохійців. Саме ця школа дала християнському світу багато активних діячів, філософів, моралістів, таких, як Діодор Тарський, Феодор Мопсуестійський, Блаженний Феодорит Кірський, Іоанн Златоустий та інших.

Зроблено висновок, що антіохійці намагалися усе піддавати сумніву і пояснювати раціонально для розуміння. Вони вважали, що вірне формулювання і бездоганне усвідомлення сутності християнських істин дається не сліпою вірою, а завдяки знанням. У своїх філософських положеннях Антіохійська школа виходила із учення Аристотеля і системи поглядів філософів стоїків.

У результаті проведеного дослідження визначено філософську систему поглядів представників Антіохійської школи, особливості зростання її ключових філософських ідей та моральних цінностей, які згодом стали основою для розвитку християнської науки та середньовічної філософської думки.

Ключові слова: Середньовіччя, Антіохійська школа, релігія, богослов'я, теоцентризм, патристика, гносеологія, Біблія, мораль, християнський світогляд, філософія, раціоналізм.

Вступ та постановка проблеми. Названа тематика, на сучасному етапі її дослідження, розглядає релігійну філософію Антіохійської патристичної школи в контексті її впливу на Середньовічну філософську традицію. Вагомим підґрунтям для перемоги Християнства, як монотеїстичної світової релігії, слід вважати його безмежні гуманістичні ідеї, що пропагували розвиток загальнолюдських моральних цінностей. «Унікальність антіохійської філософії зумовлена її специфічним фокусом на поєднанні матеріальної та умоглядної реальностей. На відміну від більшості інших напрямів християнської думки, антіохійці не були готові знецінювати фізичне, підносячи духовне. Це складне стереоскопічне бачення не дарма було названо містичним матеріалізмом. Воно спонукало антіохійських богословів заглиблено вивчати практичні сторони людського життя» [1, с.2]. Слід зазначити, що кардинальною підставою перемоги Християнства, як релігії космополітичної, монотеїстичної слід вважати її великий гуманістичний потенціал. А головне воно розвинуло і дало релігійне обґрунтування зростаючому гуманізму. Християнство ніяк не спромоглося обійтися без філософії, тому що не змогло б сформуватися, як релігія космополітична: «Кожне тисячоліття нашої ери формувало свою парадигму світового християнства. Перше з них постало періодом його формування як єдиної світової релігії, чому значною мірою сприяла діяльність Отців Церкви III-V ст.ст. і семи Вселенських соборів» [2, с.372].

Як було вже сказано раніше, у своїх філософських дослідженнях Отці Антіохійської богословської школи виходили із вчення Аристотеля, що було соціально-історично зумовлено місцезнаходженням і культурою міста Антіохії. «Тому нас насамперед цікавлять самі антіохійці – та їхні бесіди про людину, її походження і смерть, суспільне життя і звичаї, труди і дозвілля, мрії і розчарування, молитви і пісні. Постійним тлом цих розмов є бурхливе життя провідного освітнього осередку пізньої античності, де в конкуренції філософських шкіл карбувався визначальний для всього Середньовіччя синтез платонізму з аристотелізмом. На людних перехрестях Антіохії століттями взаємодіяли політеїстичні й монотеїстичні культи, перекладаючи свої таїни мовами актуальної вченості» [3, с.13]. Філософія в їх діяльності займала важливе місце, оскільки особливістю їх філософсько-богословської думки був реалізм і раціоналізм, звичайно ж, у богословському тлумаченні. «В Антіохії, як і в решті патристичних осередків, були й свої «єресіархи», і свої апологети ортодоксії. І всі вони творчо застосовували античну метафізику – не зовсім ту, що була модною в імперії, але, можливо, якраз ту, що є більш наріжною для нашого сьогодення. Водночас, у цій своєрідній еллінізації близькосхідного християнства його образ аж ніяк не зблід і не був ретушований, а лише по-новому виявив свої автентичні риси» [3, с.17]. Речники Антіохійської школи славилися своїм мистецтвом діалектики, тим самим своє вчення вони розкривали за допомогою категорій Аристотеля. Вони прагнули до ясності і чіткості своїх висловлювань, тому за допомогою діалектики і логіки Аристотеля антіохійці мали бажання наблизити всі поняття, навіть надприродні, до людського пізнання.

У полі діяльності теорії пізнання антіохійці приписували дійсне буття лише індивідуальним, конкретним предметам, а не загальним концепціям і поняттям. За цих обставин вони не заперечували понять загального, вони вважали, що ідеї загального розкриваються тільки при вивченні сукупності одиничних речей. Через те антіохійці завжди користувалися у дослідженнях індуктивним методом. «Антіохійці, як послідовники Аристотеля, в першу чергу за предмети дослідження брали конкретні речі і явища. Навіть у викладі «вищих релігійних істин», церковних догматів, вони більше звертали увагу на конкретні уявлення, ніж на їх абстрактну сутність. У вченні про Бога антіохійці більшу увагу приділяли наявності у Бога трьох іпостасей, ніж на їх таємничій єдності; у вченні про особу Ісуса Христа (в христологічному вченні) вони зверталися, насамперед, до розкриття конкретно людської

і конкретно божественної природи Боголюдини, ніж до єдності двох природ у ньому» [4, с.102]. Взагалі, в області філософсько-богословської гносеології антиохійці більше говорили про роздільність одиничності і відособленості, чим про їх таємниче єднання. Цілком природно, що вихідні гносеологічні концепції антиохійців привели їх до загального висновку, що ні в світі природному, а ні у світі над природному для людини немає нічого абсолютного незбагненого.

З огляду на вище згадані аргументи будемо досліджувати філософію Отців Антиохійської школи, її місце в історії Середньовічної філософії: «Насправді ж у християнстві є місце й гуманізму, й антропоцентризму. Утім, гуманізм і антропоцентризм бувають різні. Писання Антиохійського патристичного осередку – найкраща можливість зустрітися з гуманізмом, далеким від егоїзму, та з антропоцентризмом, який дорівнює теоцентризму» [3, с.10]. Тож можна зауважити, що ці питання необхідно досліджувати, оскільки недооцінені в минулому вони чекають відповідного філософського обґрунтування.

Мета статті – філософська рефлексія сучасного контексту осмислення сутності релігійного світогляду філософів Антиохійської патристичної школи, дослідження їх філософської думки. Окремий акцент зроблено на використання їх ідей у християнстві, тому що саме християнські засади послужили початком формування Середньовічної філософії.

Аналіз публікацій. Ряд зарубіжних дослідників репрезентували професійну філософську думку про значення філософського спадку представників Антиохійської філософсько-богословської школи. Серед них Р. Барт, Р. Берхман, М. Блок, Г. Вольфсон, А. Гарнак, Ж. Гійє, Г. Дауні, Ж. Ле Гофф, Д. Маккаллок, Ж. Маттер, І. Меєндорф, В. Меєр, П. Каніве, Дж. Квастен, Й. Хейзінг, Е. Шор, Л. Уайтт та інші. Вони звертають увагу на велике значення філософського спадку представників Антиохійської філософсько-богословської школи, досліджуючи методологічні основи вчення Антиохійців висвітленого у роботах з релігійної філософії, культури та християнських традицій.

Методологічні підходи зазначеної тематики розвивали провідні українські дослідники: Є. Дулуман, В. Іванишин, А. Колодний, С. Качурова, В. Кондзьолка, В. Лубський, О. Новицький, О. Саган, К. Скворцов, В. Титов, Н. Хамітов, Л. Філіпович. У їх роботах піднімаються питання антиохійської богословської філософії, роль основних християнських цінностей у формуванні гармонійно розвинутої особистості.

Виклад основного матеріалу. Близько IV ст. нашої ери виникла Антиохійська богословська школа отримавши назву від м. Антиохії (історично – столиці давньої Сирії, з 1517 р. – м. Антак'я, тепер Туреччина) [5]. Фундатором школи був відомий богослов, місцевий єпископ Лукіан: «...школа була заснована св. муч. Лукіаном, місцевим єпископом. Несторіанство пізніше розвилось у ній як наслідок сирійського буквализму у підході до св. Писання» [6, с. 461], який присвятив майже все своє життя вивченню Святого Письма. Антиохійці першими почали називати себе християнами. На думку Г. Дауні: «В Антиохії, після розпочатої проповіді язичникам, християнство набуло свого вселенського характеру, зміцніло інституційно, почало активну місіонерську діяльність» [6, с. 287–288].

Одне з головних завдань богослов'я є, насамперед, тлумачення Священного Писання. В свою чергу, Антиохійці, вступаючи в умовний диспут з богословами, пропагували буквально пояснення текстів Біблії, застосовуючи раціонально-аналітичний метод Аристотеля. В той же час, для розкриття достеменного смислу священного писання філософи антиохійці користувались історико-граматичним методом дослідження. Водночас: «...вони звертали увагу на контекст мови, привід до висловлювання автора священного тексту, розглядали синтаксис побудови мови, їх логічну послідовність, усували сумнівність і двозначність значень слів; визначали смисл писання з дидактичних,

граматичних, лексичних, етимологічних, риторичних та логічних елементів» [4, с.103]. З часом раціональний підхід щодо розуміння священного писання призводив до того, що антиохійці неодноразово відкидали містичний, пророчий смисл біблійного тексту. В той же час, вважалося, що важко опанувати основні форми релігійного життя такі як аскетизм чи чернецтво, догмати церкви, особливості богослужіння без заглиблення в містику духовного життя. Вони не визнавали богонатхненності не лише ряду міфічних біблійних оповідань, а навіть цілих книг. Якщо бодай у деяких текстах Біблії і був таємничий і прихований зміст, то «відшукання цього смислу повинно здійснюватися не шляхом довільного тлумачення тексту Писання, як це роблять алегористи, а через ретельне дослідження тексту, логічного зв'язку і паралельних місць» [4, с.103]. Згодом священники змушені були віддати належне антиохійським філософам-богословам, які на науковому рівні вивчали Біблійні тексти. Численні коментарі антиохійців до Священного Писання постійно слугували і до цього часу слугують для екзегетів найбільш вдалим керівництвом до пояснення тексту Біблії.

Прагнення антиохійців до раціонального пізнання світу призвело до того, що в їхньому вченні, яке, досить часто, уподібнювало релігійні вірування до наукового осмислення реальності, згладжувалась межа між релігією і наукою, а також вірою і знанням. Тобто, прадавні філософи робили акцент на науковому пізнанні як оточуючого середовища – світу матеріального, так і релігійного простору, з його церковними догматами, традиціями, віруваннями. У сфері релігійного світогляду і церковних догматів антиохійці за допомогою розуму прагнули досягти такого ж бачення, як і у вивченні світу матеріального. Безсумнівно, не визнавати незбагненне в області християнського вчення вони не могли, але навіть при цьому прагнули висвітлити ці догмати «розумним розумінням» [4, с.102]. Антиохійці, виховані на філософії Аристотеля були гідними опонентами олександрійців, зокрема їх богослов'ю і релігійній філософії.

В питаннях онтології представники антиохійської школи виступали проти дуалізму: духу і матерії, тіла і душі. Дуалізм існує між людиною і світом і, відповідно, між світом і Богом, і цей дуалізм двох протилежних засад. Це означає що антиохійські філософи трактували дуалізм, як органічний зв'язок між духом, Богом і світом надприродного, з одного боку, і матерією, дійсним світом, з іншого. Світ матеріальний своїм буттям і гармонією свідчить про те, що він є творенням Бога і відображенням його премудрості. Виходить, що ніякого протиріччя між духом і матерією немає, оскільки між ними є лише відмінності, проте не має протилежних несумісностей. Втім, крім матеріального світу, як учили філософи антиохійці, Бог створив ще і світ духовний, який також є відображенням Творця і знаходиться у тісному контакті зі світом матеріальним.

Оптимістичним був і антропологічний погляд філософів антиохійців, який виражався у їх висвітленні сутності людини, де тіло і душа – рівноцінні її складові. Власне в єднанні душі (духовного начала) і тіла (початку матеріального) знаходиться велич людини: «Образ Божий полягає не в духовності людини, бо й ангели –духи, але про них не сказано, що вони створені за образом божим. Образ божий полягає, перш за все у перевазі людини над природою, над усіма тваринами ... Людина є вінцем світу; в людини існує гармонійне поєднання духу і матерії, і вона як мікрокосмос, підноситься над всією природою» [4, с.102]. Антиохійцям було неприйнятне вчення, в якому тіло – гріхове начало, а тому вони відкрито засуджували таку теорію. Тіло людини, навчали філософи, смертне не тому, що дано людині внаслідок гріхопадіння, яке виступає результатом прокляття божого, а воно саме по собі – гріх, тому, що таким його створив Бог. З огляду на те, Бог дав людині смертне тіло, щоб вона цінував дароване їй в майбутньому житті безсмертя.

Позитивної оцінки заслуговує і ставлення філософів антиохійців до реалізації в життя морального вчення, та обстоювання ними моральних цінностей. Не слід думати, що антиохійці заперечували цінність аскетичних практик, моральних принципів, що проповідувало християнство, а навпаки аскетизм проймався ними, як дієвий метод самовиховання і підготовки до практичного утвердження в мирському житті християнських цінностей та ідеалів. Аскетизм служить справі очищення від негараздів, внутрішніх моральних конфліктів і є одним із засобів їх розв'язання. Аскетичне життя сприймається, в першу чергу, як позитив, що очищує від гріховності та несе порятунк від руйнівної влади світу: небезпек осквернення святих, страху та зневаги. Практика аскетизму готує душу людини до сприйняття релігійної містичності буття – надбання Божественної благодаті, надаючи суб'єкту особливого натхнення, випробовуючи його на міцність та змушуючи до духовних подвигів.

Християнство не могло обійтися без філософії, тому що не змогло б сформуватися як релігія найвищого рівня, як релігія космополітична, як релігія монотеїстична. Антиохійці висунули моральне вчення і вчення про спасіння. Оскільки на їх думку: «Увесь Всесвіт вийшов з одного Божого Слова» [7, с. 216], то його основи становлять загальнолюдські абсолютні цінності. «...від рівня моральної культури кожного..., залежить, переорієнтує чи не переорієнтує людство свою духовно-теоретичну і матеріально-практичну діяльність на дотримання загальноприйнятих моральних засад, щоб покласти край проблемам світу викликів і загроз» [8, с. 12]. У даному випадку опановувати християнську етику і неухильно слідувати їй було твердим переконанням і моральним обов'язком кожного антиохійця. Якщо людина всі ці правила виконує, то вона обов'язково врятується, тобто потрапить у царство Боже. Таким чином, за вченням антиохійців, викупна смерть тільки примирила людину з Богом, але домагатися порятунку – це справа самої людини.

У процесі історичного розвитку, суттєвий внесок у формування та поступ християнського світогляду, загальноприйнятих моральних засад, обстоювання моральних цінностей внесли філософи Антиохійської християнської богословської школи. «По мірі перетворення у світову релігію, християнство змушене було більш-менш чітко сформулювати основні положення свого віровчення. А цього воно, як релігія вищого гатунку, ніяк не могло б здійснити без філософії, без використання філософських категорій, логіки Аристотеля, стоїцизму. У цій області особлива заслуга належить тим діячам церкви, які ще з кінця II століття почали філософську обробку християнського світогляду» [9, с.13]. Насамкінець можна узагальнити, що пізнання та переосмислення сутності релігійного світогляду філософів Антиохійської патристичної школи, дослідження їх ставлення до філософії набуває нового значення у контексті сучасного світового діалогу культур. «Ідея Бога як вищого морального законодавця несе в собі важливий соціокультурний смисл: закони моральності виступають як об'єктивні форми соціальної гармонії» [10, с.122]. Окремий акцент зроблено на використанні їх ідей у християнстві, як релігії, що сформувала основні засади середньовічної філософської думки.

Висновок. Антиохійська богословська школа залишила нам у спадок не дуже численні, але цінні філософські пам'ятки: «Від початків християнізації слов'ян і надалі вся їхня антропологія великою мірою орієнтувалася на антиохійську проблематику, антиохійські ідеї, інтерпретацію (та гіперінтерпретацію) антиохійської спадщини. Провідні пам'ятки середньовічних слов'янських культур при уважному розгляді виявляють багаторівневу залежність від Антиохії.» [1, с. 27]. До того ж, згідно з їх релігійною філософією, у творіннях антиохійців з'являються мотиви любові і роздуми щодо їх втілення у життя людини, але це малодосліджені твори.

Історико-філософське значення Антіохійської школи, полягало у тому, що вона відстоювала аристотелівську філософську думку, як основу будь-якої теорії, на протигагу платонічному ідеалізму. Відповідно до свого вчення школа була і філософською, і богословською, і екзегетичною. Важливість Антіохійської школи визначається ще й тим, що вона відзначилася високою продуктивністю тлумачення, науковою постановкою розкриття змісту Святого Письма, створенням історико-граматичного методу. Її абсолютний внесок в історію екзегези полягає саме в науковій побудові методології.

Згадані ідеї викликали потяг антіохійських екзегетів до мудрості, яку вони називали гнозисом, тобто знанням у вищому та граничному смислі, що спричинило поєднання матеріальної та абстрактної дійсності. У той час винятковістю їх філософсько-богословської думки був реалізм та раціоналізм. «Унікальність антіохійської філософії зумовлена її специфічним фокусом на поєднанні матеріальної та умоглядної реальностей. На відміну від більшості інших напрямів християнської думки, антіохійці не були готові знецінювати фізичне, підносячи духовне. Це складне стереоскопічне бачення не дарма було названо містичним матеріалізмом. Воно спонукало антіохійських богословів заглиблено вивчати практичні сторони людського життя...» [1, с. 2].

Черговим здобутком антіохійських філософів стало вчення про людину, зокрема безсмертну людську особистість, яка була створена Богом за власним образом і подобою, яка прагне до поєднання зі своїм Творцем, і таке поєднання не вимагає розчинення неповторності особистості й її самосвідомості в Божественному началі. Це розуміння людини відкрило нові можливості розвитку таких якостей людського життя, як любов, дружба, творчість, свобода» [11, с. 85]. Усе це має важливе значення бо через раціональне, моральне самовдосконалення антіохійці намагалися все піддавати сумніву і прояснювати розумом для усвідомлення. Отже, розум і віра повинні бути з'єднані між собою, тому що на думку антіохійців у мудрості знаходиться віра, а у вірі мудрість. Адже Господь так створив людину, щоб вона бажала двох речей: віри та мудрості. Але люди можуть помилятися, коли приймають віру, залишаючи мудрість, або навпаки шукають однієї мудрості, залишають лише віру, тому що віра без мудрості не може існувати. Господь пояснює, що людина зобов'язана прийняти на віру те, що не може пояснити, а якби обмежила свої знання, то залишилась би невченою. Щоб зрозуміти моральну сутність і особливості людини антіохійські філософи порушили проблеми віри і знань, науки, етики і релігії.

Отже, усю творчу енергію антіохійці спрямовували на тлумачення Біблії, використовуючи при цьому, буквально пояснення текстів. Саме проти інтерпретаційного самочинства повсталала антиохійська екзегеза, а її традицією стало засудження алегорії, тому що вона руйнує пряме тлумачення Біблії.

Знов-таки принципові здобутки філософів антіохійців полягають у тому, що вони виступали проти дуалізму духу і матерії, тіла і душі. Також можна додати їх християнську культуру, ставлення до реалізації в життя морального вчення, та обстоювання моральних цінностей. В Антіохії християнство зміцніло і розпочало свою активну морально-ціннісну проповідницьку діяльність.

Після розколу у 1054 році єдиної церкви всієї Римської імперії на візантійську: грецьку, східну, православну; і католицьку: римську, латинську, папську, то кожна з цих церков утримувала і розвивала свої власні релігійні світоглядні вчення у різних напрямках. Римська церква і вся Західна Європа, в результаті столітніх набігів варварських племен і розриву з освіченою на той час Візантією, від античної культури успадкувала лише біблійне вчення. Західній Європі спочатку було складно зрозуміти

навіть рівень світогляду Антіохійської богословської школи. Згодом хрестові походи призвели до знайомства Західної Європи з філософською спадщиною античності та візантійською мудрістю, в тому числі і спадщиною Антіохійської богословської школи.

Згодом, елементи Антіохійської філософсько-богословської культури з'явилися і в українській філософській думці, що відобразилось у творчості провідних освітян, таких як Симон Тодорський, свт. Димитрій Ростовський, Стефан Яворський, преп. Паїсій Величковський тощо. Можливо, це відбивалось і на меценатській діяльності українських політиків. Підтримка Данилом Апостолом та Іваном Мазепою алепського видання Євангелія арабською мовою сприяло духовному відродженню сирійських християн у мусульманському оточенні. Водночас моральна підтримка Антіохійським патріархом релігійних ініціатив на кшталт заснування Львівського братства сприяла відродженню київського православ'я, підпорядкованого сусіднім імперіям» [1, с. 28]. Питання впливу Антіохійської філософсько-богословської школи на творчість українських філософів-освітян є вельми актуальним у перспективі подальших наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Морозова Д.С. Богословська антропологія Антіохійської школи та роль її спадщини у розвитку слов'янських культур : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук : спец. 09.00.14 – богослов'я; 09.00.11 – релігієзнавство / Д. С. Морозова. – Київ, 2021. – 37 с.
2. Колодний А. М. Християнство тільки починається / Університетські наукові записки, 2008, №2 (26), с. 372-377.
3. Морозова Д. С. «Покажи мені людину». Антропологія Антіохійської школи та її спадщина у Київській традиції [Текст] : [монографія] / Д.С. Морозова – Київ.: Дух і літера, 2021. – 560 с. + 8 с. (іл.) (Серія «Українські богословські студії»).
4. Дулуман Є. К. Філософія: курс лекцій/ Є. К. Дулуман, Н. В. Анацька. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 236 с.
5. Саган О.Н. Антіохійська православна церква // Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Антіохійська православна церква](https://vue.gov.ua/Антіохійська_православна_церква) (дата звернення: 28.03.2025).
6. Downey G. A. History of Antioch in Syria. Princeton, 1961. 752 p.
7. Святий Августин. Сповідь / Августин Святий. Перек. З латин. Ю. Мушака; Післям. С. Здіорука. – К.: Основи, 1999. – 319с.
8. Етика – вчення про смисл життя [Текст] : навч. – метод. посіб. / В.І. Гур, Т.М. Свідло, Н.В. Анацька та ін. – К.: НТУУ «КПІ», 2008. – 80 с.
9. Анацька Н. В., Кравченко І. А., Франко Н. О. «Сучасний контекст спадщини Олександрійської богословської школи та її вплив на становлення філософії і релігійного світогляду» / Анацька Н. В., Кравченко І. А., Франко Н. О. //Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії, 2024. – Випуск 53. – С. 7-17. Посилання на публікацію на сайті видання: <http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/2024-53>
10. Етика: навчальний посібник / В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.; За ред. проф. В. О. Лозового. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 224 с. Бібліограф.: с. 219-221.
11. Історія філософії. Проблема людини та її меж : [навчальний посібник] / [Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С.] – К. : КНТ, Центр навчальної літератури, 2006. – 296 с.

MODERN UNDERSTANDING OF THE ANTIOCH THEOLOGICAL SCHOOL PHILOSOPHICAL LEGACY AND ITS INFLUENCE ON PHILOSOPHIZING

Nataliia Anatska, Iryna Kravchenko, Vadym Peniuk

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute",

Faculty of Sociology and Law, Department of Philosophy

Prospect Beresteiskyi, 37, 03056, Kyiv, Ukraine

The presented investigation highlights the philosophical heritage of the Antiochian Theological School and its influence on the European philosophy's formation. Since the thinking of the Antiochians was theocentric, the relationship between philosophy and religion was the leading issue. At the same time, there was a transformation of religious ideas into philosophical ones, which later found their embodiment in the Christian philosophy of the Antiochians. It's noted that the Antiochian Theological School, as a direction of early patristics with its original Christian teaching, dates back to the time of the Apostle Paul. The creators of the New Testament books note that it was in Antioch that the adherents of Jesus Christ first began to call themselves Christians. There is a legend that the founder of the Antiochian theological school was the priest Dorotheus of Tyre, and one of the first teachers was the famous saint Lucian of Antioch. It was also discovered, that some of the spokesmen of the Antiochian school were elevated to the rank of saints after death: Eustachius of Antioch, John of Antioch, John Chrysostom, other well-known figures were originally canonized, but after discovering some heretical thoughts in them, they were expelled from this rank and posthumously excommunicated, while others were declared heretics during their lifetime and condemned by conciliar decrees. Here it should be said that the fate of the religious and philosophical doctrine and dogmas of the church was influenced by heretics no less than by those figures whom the church canonized. Our task was to find out the role of the religious philosophers of the School of Antioch in the development and formation of Christian theology and medieval philosophy.

A separate emphasis is placed on the teachings of Aristotle, which became the basis of the philosophy of the representatives of the School of Antioch. The Antiochians were the first to take Aristotle's philosophical system as a basis and, with the help of his teachings, entered medieval philosophy with the introduction of their moral doctrine and Christian values. And therefore, not a departure from the world, as taught by Alexandrian theologians, but a practical struggle against evil for the victory of Christian values – and was the main content of the moral teachings of the Antiochians. It was this school that gave the Christian world many active figures, philosophers, moralists, such as Diodorus Tarsky, Theodore of Mopsuestia, Blessed Theodorite of Cyrus, John Chrysostom and others.

It is concluded that the Antiochians tried to question everything and explain it rationally for understanding. They believed that the correct formulation and impeccable awareness of the essence of Christian truths is given not by blind faith, but through knowledge. In its philosophical positions, the School of Antioch proceeded from the teachings of Aristotle and the system of views of the philosophers of the Stoics.

As a result of the study, the philosophical system of views of representatives of the Antiochian school, especially the growth of its key philosophical ideas and moral values, which later became the basis for the development of Christian science and medieval philosophical thought, was determined.

Key words: Middle Ages, Antiochian school, religion, theology, theocentrism, patristics, epistemology, Bible, morality, Christian worldview, philosophy, rationalism.